כחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה כחצר הניזק דמי או כחצר המזיק דמי ואי אמרת כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אמר רב מרי בריה דרב כהנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה מתקיף לה מר זוטרא והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו וליכא רבינא אמר דשף צלמי רב אשי אמר דפסעי פסועי ת"ש [א]שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור מאן פטור (א) [א]משסה פטור וחייב בעל כלב ואי אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומיה דכלבאי אימא פטור אף משסה ואיבעית אימא דאפקיה לניביה וסרטיה ת"ש [ב]השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים [ב]פוטרים [ג]ואמר רב אחא בר יעקב כשתימצי לומר לדברי ר' יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך [ד]מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים [ג]ארס נחש מעצמו מקיא [ד]לפיכך נחש בסקילה ומכיש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי לענין קטלא לא אמרינן ומנא תימרא דתניא [ה]הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מ"ט דאמר ליה ברשותי מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי אלא לענין קטלא לא אמרינן הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאביי זיל אימא להו למרייהו דליצנעינהו אמר ליה אמאי איזיל דאי אזילנא אמרי לי לגדור מר גדירא בארעיה ואי גדר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה אי נמי דנפיל גודא בליליא [ו]מכריז רב יוסף ואיתימא רבה דסלקין לעילא ודנחתין לתחתאה הני עיזי דשוקא דמפסדי מתרינן במרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית ואי לא אמרין ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך:

מתני' איזהו תם ואיזו מועד [ז]כל [ה]שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו שלשה ימים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים [ח]ותם כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח:

גמ' מאי טעמא דר' יהודה אמר אביי [1]תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית רבא אמר תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו האידנא חייב ור"מ מ"ט דתניא א"ר מאיר

ריחק

כחצר הניזק דמיא. ושדה אחר קרינא ביה: **ואי אמרת כו'.** גמרא קמהדר כלומר אמאי מספקא לך פשיטא דכחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי א"כ שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה: **נתחככה בכותל.** דתולדה דשן היא אבל שן ממש לא דאמר ליה פי פרתי רשותי היא: **וטנפה פירות.** ע"י גלגול כעין שעושין סוסים וחמורים ובלע"ז וולט"ר: **והא בעינן עד תומו.** דמכליא קרנא דהא ובער זה השן מיבער הגלל עד תומו ו) נפקא לן בפ' קמא (דף ג:) והכא ליכא תומו שעדיין האבנים והפירות בעין: **דשף צלמי.** כשנתחככה בכותל מחקה צורה שעליו דליכא תומו: **דפסעי פסועי.** כשנתגלגלה על הפירות תחבתן בטיט ואי אפשר ללקטן. לישנא אחרינא דפסאי פסואי כמו פסו אמונים (תהלים יב) כלומר ששפכה משקה בגלגולה דכליא ופסיא קרנא: **פטור משסה.** דגרמא בנזקין פטור: **דאפקיה לניביה.** שהוציא שיניו וסרטו דלא הכניס ידו לתוך פיו: **השיך בו את הנחש.** שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנסה לתוכו ונשכו ומת: **מחייב.** מיתה: **בין שיניו עומד.** ובלא כוונת הנחש יצא הארס: **לפיכך מכיש בסייף.** דהוה ליה כאילו הרגו בסייף שהורג ממש הוא ולא גורם: **נחש בסקילה.** כדין שור הורג אדם דכתיב השור יסקל (שמות כא): **לענין קטלא.** הריגת נחש: **לא אמרינן.** מאי בעי ידך כו' ואפילו כחצר המזיק דמיא אינו פטור אלא נהרג אבל לענין נזקין אמרינן מאי בעית ברשותי כדתנן בפ"ק (דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ומיבעיא לן פי פרה אי כחצר המזיק דמי או לא עד דפשיטנא לה מכלב שנטל חררה: **בי תרבו.** שם משפחה: **דסלקין לעילא.** מבבל לארץ ישראל: **ודנחתין לתחתא.** מארץ ישראל לבבל. הוו בקיאין בדין זה: **עיזי דשוקא.** דקצבי דקיימי לשחיטה אלא דמשהו להו עד יומא דשוקא: **מתרינן במרייהו.** אי מפסדן אפילו ברשות הרבים: **תיב אמסחתא.** מקום מעמד הקצבים: **וקביל זוזך.** אפילו ביומא דלאו דשוקא שחיט להו הואיל ולשחיטה קיימן: **מתני' משיחזור בו שלשה ימים.** שרואה שוורים ואינו נוגח חוזר לתמותו: **שלשה פעמים.** ואפילו ביום אחד: **גמ' אתאן לנגיחה רביעית.** שאם לא שמרו ונגח נגיחה רביעית משלם מעלייה נ"ש אבל אשלישית פלגא נזקא הוא דמשלם: **ולא ישמרנו האידנא.** בנגיחה שלישית חייב עליה נזק שלם:

ריחק

וזה הלשון לאו דוקא דהכא לא שייך לשון זה שהכלב לקח מעצמו אלא כלומר כיון דגזירת הכתוב דבעי' אכילה בחצר הניזק ואי פי פרה כחצר המזיק אפילו כי אכלה בגדים דבעל החררה הוי אכילה בחצר המזיק ואגב דשייך לשון זה בנתן אחר לתוך פיה נקט ליה ומייתי משיסה בו את הכלב דשסוי מיקרי ° אפילו הכניס יד חבירו בפי הכלב או הנחש והשיך היינו דתחב ודחק שיני הכלב ונחש בבשר חבירו וא"כ אמאי חייב בעל הכלב והלא ידו בחצר המזיק הוא ולימא ליה מאי בעי ידך בפומא דכלבאי והא דקאמר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אף על גב דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשטיה דקרא משמע שהביעור היתה בחצר הניזק קבעי היכי משכחת לה ובריש מסכת שבת (דף ג:) איכא נמי תפשוט מסוגיא דשמעתין דקאמר תפשוט מדבעי רב ביבי בר אביי: **תא שמע שיסה בו את הכלב.** ותימה דאמאי לא משני לענין קטלא לא אמרינן כדאמרינן בסמוך דהך משנה היא רישא דהשיך בו את הנחש דמייתי בתר הכי בפ' אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) ושמא משמע ליה רישא בין לענין מיתה בין לענין נזקין ולקמן נמי מייתי לה גבי בעיא משסה כלבו של חבירו: **דאפקיה לניביה וסרטיה.** הו"מ לשנויי כגון שלא הכניס יד חבירו אלא הכלב עצמו לקחה כששיסהו אלא דמשני לפי מה שסבור דמיירי כשהושיט לו ידו: **יכלי למימר לגדור מר גדירא בארעיה.** היה נשמט אביי שלא היה חפץ לילך לשם דהתנן (לעיל דף יט:) אכלה מתוך החנות משלמת כו' ולא אמרינן היה לו לנעול חנותו וכן אכלה מצידי הרחבה ולעיל נמי לא פריך דליפטר בעל הכלב מן החררה ורב אלפס פסק כרב יוסף וליתיה לדאביי דדחויא בעלמא הוא: **הנהו עיזי דשוקא כו'.** דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה ואע"ג שישלמו מה שהזיקו לא בעי למיקם בהדייהו לדינא וזימנין נמי דליכא סהדי אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה יכול לומר כשיזיק ישלם כדאשכחן גבי עיזי דבי תרבו דאמר ליה זיל אצנעינהו ולא אמר ליה זיל שחטינהו: **איזהו מועד כו'.** אומר ר"י דהא דאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) דפסק לן תנא דשור המועד כרשב"ג דאמר בשלש זימנין הוי חזקה לא משום דתיהוי פלוגתייהו בשור המועד דמקראי דרשינן ז): **שיהו התינוקות כו'.** אף על גב דאדם אית ליה מזלא מ"מ כיון שנעשה שפל כל כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חזר לקדמותו ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פעמים דאיכא חזרה כגון ע"י תינוקות וג' פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע"פ שמועיל להעדאה דה"נ אשכחן לר"ש דבשלשה פעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים: **ולא ישמרנו האידנא חייב.** פי' בקונטרס בפי' ראשונה דלרבא בפעם ג' חייב נ"ש נ"ל לפי' הא דקאמר לקמן דאתו ג' כיתי סהדי בחד יומא דלמ"ד לייעודי תורא אייעד ומשלמין בעלים נ"ש אע"פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה דוהועד בבעליו כתיב ואח"כ אם לא ישמרנו משלם נ"ש וברייתא דלקמן קתני דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני בעלים וא"כ אפילו למ"ד לייעודי תורא צריך שידעו הבעלים תחלה וכי אתו ג' כיתי סהדי בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה ד' ורש"י עצמו חזר בו משום דבריש חזקת הבתים (ב"ב דף כח. ושם) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיחייב כו' ופי' דמשמעות דורשין איכא בינייהו

והר"ר

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצה:

סד ב ג ד מיי' שם פ"י הלכה ח סמג שם:

סה ה מיי' שם הלכה יא:

סו ו מיי' שם פ"ה הלכה א ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף א וסעיף ב:

סז ז מיי' פ"ו שם הלכה א סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ה:

סח ח מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. וְאִם שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת: שמות כא כט

רבינו חננאל

גם נתברר מזו דפי פרה כחצר הניזק דמי. דכד איבעיא ואפשיטא דכחצר הניזק דמי, דחאה רב מרי ואמ' שן דחייב רחמנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה והפילה הכותל או טינפה פירות להנאתה, שדומה היזיקן לשן דיש לה הנאה להזיקה שכשם שיש לה הנאה באכילתה כך יש הנאה כשנתחככה בכותל וכיוצא בה. ואקשי' עליה, והא כתי' ובער זה השן וכתי' כאשר יבער הגלל עד תומו, ש"מ דשן דחייב רחמנא כגון דבעיר ליה כוליה שנאמר עד תומו. וזה שהפילה הכותל וטנפה הפירות לא ביערם לגמרי דהא קיימי ומתחזו. **ופריק רב אשי**, כגון דשף צלמי. פי' כגון שהיו לו צורות מצויירים בכותל נתחככה בהן ושפשפה אותם מלשון א) ושפית יתיה בשופינא, ובערם מן הכותל לגמרי כדגרסי' בסוף יום הכפורים בעניין שכבת זרע (שיבע) [שיבש] על בשרו אם מבערב ישפשף כלומ' יחכך בבשרו עד שיבערהו לגמרי. ובא רב אשי ופירק [פירוק] אחר דפסע פסועי, פי' כגון בצע המקום שנתחככה בהן שיברה האבנים ושחקתן והפירות בדריסה טינפתם ודרסתם, כדכת' בצע אמרתו לשון כלייה והוא תמימות והשלמות. **ואתינן** למפישטה מיהא, שיסה בו כלב כו', ופשוטה היא. **דאפיק כלבא לניביה וסרטיה**, פי' שיני הכלב שהן ניבין גדולין יוצאין מפיו ולחוץ (וחכה) [והכה] בהן ולא הכניס לתוך פיו. **ת"ש השיך בו את הנחש כו'.** ופרקי' לעניין קטלא דברי הכל חייב ולא יכיל מזיק למימר מאי בעית ברשותי. כי קמיבעיא לן לעניין ממונא. **ולא [איפשיטא]** אלא ממתני' דקתני על החררה משלם נזק שלם ש"מ דפי הכלב כחצר הניזק דמי. **והשתא** סלקא שמעתין כר' יוחנן דאמ' אישו משום חציו אית ליה נמי משום ממונו, וקיימ' לן כוותי'. **הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי לר' יוסף ואמ' לאביי זיל אצנעינהו**, כלומ' הזהר לבעליהן שישמרו אותן. והשיבו אביי יאמרו לבעליהן יגדור גדר לשדהו. והשיב רב יוסף אם כל שדות (אם כל שדות) גדורות הן האי דכתי' ובער בשדה אחר היכי משכחת לה. ופירק אביי, בשחתרה הבהמה הגדר או נפל הגדר בלילה ונכנסה הבהמה ואכלה, כי האי גוונא השן חייבת, אבל בשדה שאינה גדורה השן פטורה. ועמדה הא דאביי, ולא איפריכא. והא דמכריז רבה ואיתמא ר' יוסף, לאו דסמכה היא, דרב יוסף כשמעתיה, ואביי הא אוקמיה בטעמ', ואסתלק רב יוסף ושתק, ולרבה לא איתברירה דדבריו נינהו דהא גרסי' ואיתמ' ר' יוסף, לפיכך אין כח לפסוק הלכה כמותו. **פי' עיזי דשוקא**. העמדין לטביחה. **מתני'**. איזהו תם ואיזהו מועד. מועד שהעידו עליו ג' ימים, ותם שיחזור בו ג' ימים, דברי ר' יהודה. **ור' מאיר אומ' מועד שהעידו בו ג' פעמ' וכו'**. ואמרי' מאי טעמ' אמ' אביי תמול חד, מתמול תרי. כלומ' אלו היה כתי' תמול אינו

רבינו חננאל (המשך)

אלא יום אחד, השתא דשינה קרא וכת' מתמול תרי יומי נינהו. שלשום תלתא, ולא ישמרנו ונגח רביעית, נעשה מועד ומשלם נזק שלם. רבא אמ' לא שנא כת' תמול ולא שנא כתי' מתמול תרויהו חדא יומא משמע, שלשום תרי, ולא ישמרנו אלא נגח עוד עד יום שלישי, מכאן ולהבא נעשה מועד וכל מה שיגח שלם ישלם שור תחת השור. **ולדברי הכל** נגיחה רביעית נזק שלם, ואביי ורבא בקראי פליגי ולא בעיקר הנגיחות, דבהדיא קתני כל שהעידו בו ג' ימים. ועוד, הלא תראה בתחלת חזקת הבתים דמותיב במתמיה בדבר ברור אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב הכא נמי עד שנה רביעית לא קמה ברשותיה. ופריק, הכי השתא התם מכי נגח ג' נגיחות הוה ליה מועד, ואידך כי לא נגח מאי משלם. הכא, כיון דאכלה ג' שנים קמה ליה ברשותיה. ועוד שנינו משנה שלימה, שור שנגח את האדם ומת מועד משלם את הכופר ותם פטור מן הכופר, וזה וזה חייבין מיתה. ואקשי' בגמ' וכי מאחר דמתם קטלינן ליה, מועד דקטל היכי משכחת לה. ופריש רבה פי' ודחאו רב אשי, ופירש הוא כגון שסיכן ג' בני אדם. רב זביד אמ' כגון שהרג ג' בהמות, ומועד לבהמה הוי מועד לאדם. הרי בפי' דבתלתא זימני תם הוא, ונעשה מועד ואם הרג יהרג ב), וזהו המועד שנסקל ומשלם הכופר, ובטעמ' חדא אזדו הני. ורב שמי בר אשי, וריש לקיש, ורב פפא, ורב אחא בריה דרב איקא כולהו סבירא להו דבתלתא זמני תם הוא. ותוב, גרסינן בפ' הבא על יבמתו וסתות ושור המועד היל' כרשב"ג דאמ' בהדי' לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא. והכא אמ' רב נחמן אמ' רב אדא בר אהבה הילכ' כר' יהודה במועד שהרי ר' יוסי מודה לו. **והוצרכנו לפרש כל זה** שראינו במקצת פירושי רבותינו הגאונים שאמרו כי בנגיחה השלישית משלם נזק שלם, וכמדומים עבר אגב שיטפא.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין עו: לקמן כד:, ב) סנהדרין שם, ג) [שם עח.], ד) [מלה זו ליתא בערוך ולא בתשבי ואולי צ"ל ומשיך וע' ערוך ע' ארס], ה) [יבמות סה. ע"ש], ו) [מ"א יד], ז) [ועי' תוס' יבמות סה. ד"ה ושור],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן פטור פטור משסה וחייב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תפשוט וכו' אפי' הכנים יד חבירו. עי' לקמן ד' נו ע"א תוספות ד"ה אילימא:

לעזי רש"י

וולט"ר [וולטי"ר]. לגלגל.

מוסף רש"י

שיסה. גירה (סנהדרין עו:). **השיך בו את הנחש.** שאחז את הנחש בידו והוליכו והגיע שיני נחש בידו של חבירו (שם) והשיך הנחש בבשרו (שם עח.). **בין שיניו הוא עומד.** והרי הוא כתוקע סכין בבטנו, דלאו גרמא הוא, שהרי כלי משחיתו בידו (שם). **מכיש בסייף.** כדין רוצח (שם). **מעצמו מקיא.** בנשיכתו, וכשהשיכו זה עדיין אין בו כדי להמית, לפיכך גרמא בעלמא הוא, אף על פי שיודע שסופו להקיא מיהו לאו מכחו מיית (שם). **נחש בסקילה,** כדין שור שהמית, דכל בהמה וחיה כשור הן אלא שדבר הכתוב בהוה (שם). **תמול חד מתמול תרי.** ר' יהודה סבר כתיב או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום, מתמול תרי שלשום תלתא, הרי ג' ימים (תענית כא:).

א) עי' ערוך ערך שף. ב) היינו בפעם רביעית.